

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
ПЕРШИЙ СЕНАТ

у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю „Укркава“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 88 Закону України „Про нотаріат“

м. К и ї в
1 липня 2020 року
№ 7-р(І)/2020

Справа № 3-239/2019(5444/19)

Перший сенат Конституційного Суду України у складі суддів:

Тупицького Олександра Миколайовича – головуючого,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Колісника Віктора Павловича,
Кривенка Віктора Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича – доповідача,
Філюка Петра Годосьовича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю „Укркава“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 88 Закону України „Про нотаріат“ від 2 вересня 1993 року № 3425–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 39, ст. 383).

Заслухавши суддю-доповідача Литвинова О.М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю „Укркава“ (далі – Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням

визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини першої статті 88 Закону України „Про нотаріат“ від 2 вересня 1993 року № 3425–ХІІ (далі – Закон), застосовані в остаточному судовому рішенні у справі Товариства – постанові Великої Палати Верховного Суду від 2 липня 2019 року.

Згідно з частиною першою статті 88 Закону нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року.

З аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів випливає, що у грудні 2017 року Товариство звернулось до Господарського суду Одеської області з позовом до Публічного акціонерного товариства „Державний ощадний банк України“ в особі філії – Одеського обласного управління Публічного акціонерного товариства „Державний ощадний банк України“, в якому просило визнати виконавчий напис, вчинений 9 листопада 2017 року приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Малим О.С., таким, що не підлягає виконанню. Господарський суд Одеської області рішенням від 29 березня 2018 року, залишеним без змін постановою Одеського апеляційного господарського суду від 18 липня 2018 року, задовольнив позов Товариства повністю.

Велика Палата Верховного Суду, застосувавши положення частини першої статті 88 Закону, постановою від 2 липня 2019 року скасувала рішення Господарського суду Одеської області від 29 березня 2018 року і постанову Одеського апеляційного господарського суду від 18 липня 2018 року та ухвалила нове рішення, яким відмовила Товариству у задоволенні його позову з огляду на те, що „загальний строк для звернення стягувача до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису становить не більше трьох років з дня виникнення у стягувача права вимоги до боржника незалежно від

суб'єктного складу сторін у правовідносинах, тобто цей строк підлягає застосуванню й у відносинах між юридичними особами“.

Суб'єкт права на конституційну скаргу просить Конституційний Суд України визнати положення частини першої статті 88 Закону такими, що не відповідають приписам статті 6, частини першої статті 8, статті 19, пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Автор клопотання стверджує, що неконституційність оспорюваних положень Закону „має наслідком протиправне позбавлення права власності“.

2. Вирішуючи порушені в конституційній скарзі питання, Конституційний Суд України виходить із такого.

2.1. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (стаття 6 Конституції України).

За юридичною позицією Конституційного Суду України метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є, зокрема, розмежування повноважень між різними органами державної влади, що означає самостійне виконання кожним із них своїх функцій та здійснення повноважень відповідно до Конституції та законів України (абзац другий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 8 липня 2016 року № 5-рп/2016).

Статтею 19 Конституції України встановлено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

За Основним Законом України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України (стаття 75); до повноважень

Верховної Ради України належить, зокрема, прийняття законів (пункт 3 частини першої статті 85).

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури.

Отже, до виключних конституційних повноважень Верховної Ради України належить визначення організації і діяльності, у тому числі, нотаріату шляхом ухвалення відповідного закону.

В Україні як у демократичній державі основною вимогою до законодавства є його відповідність критеріям і принципам, встановленим у Конституції України, зокрема принципів верховенства права (абзац четвертий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020).

2.2. В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України).

Конституційний Суд України у Рішенні від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018 зазначив, що верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність; діяльність правотворчих і правозастосовних органів держави має здійснюватися за принципами, зокрема, верховенства права і прямої дії норм Конституції України, а повноваження – у встановлених Основним Законом України межах і відповідно до законів (абзаци другий, третій підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини).

Верховенство права як нормативний ідеал, до якого має прагнути кожна система права, і як універсальний та інтегральний принцип права необхідно розглядати, зокрема, в контексті такої основоположної його складової, як принцип юридичної визначеності; юридичну визначеність необхідно розуміти

через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність існуючого законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (законні очікування); юридична визначеність передбачає, що законодавець повинен прагнути до чіткості та зрозумілості у викладенні норм права (абзац четвертий пункту 4, абзац п'ятий, перше речення абзацу шостого підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

У Доповіді „Верховенство права“, схваленій Європейською Комісією „За демократію через право“ (Венеційська Комісія) на 86-му пленарному засіданні (25–26 березня 2011 року), зазначено, що принцип юридичної визначеності є істотно важливим для питання довіри до судової системи та верховенства права (пункт 44); юридична визначеність вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишались передбачуваними (пункт 46).

В абзаці першому підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 Конституційний Суд України вказав, що вимогою верховенства права є дотримання принципу юридичної визначеності, що обумовлює однакове застосування норми права, недопущення можливостей для її довільного трактування.

2.3. Закон встановлює порядок правового регулювання діяльності нотаріату в Україні (преамбула).

Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності (частина перша статті 1 Закону).

За Законом до повноважень нотаріусів (пункт 19 частини першої статті 34) та консульських установ України (пункт 13 частини першої статті 38) належить вчинення такої нотаріальної дії, як вчинення виконавчого

напису у порядку, встановленому Законом, Консульським статутом України та іншими актами законодавства України (стаття 39).

Відповідно до статті 18 Цивільного кодексу України нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом.

У главі 14 „Вчинення виконавчих написів“ Закону врегульовано питання стягнення грошових сум або витребування майна за виконавчим написом (стаття 87); умов вчинення виконавчих написів (стаття 88); змісту виконавчого напису (стаття 89); порядку стягнення за виконавчим написом (стаття 90); строку пред’явлення виконавчого напису (стаття 91).

За частиною першою статті 87 Закону для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість. Стягнення за виконавчим написом провадиться в порядку, встановленому Законом України „Про виконавче провадження“ (стаття 90 Закону).

У статті 3 Закону України „Про виконавче провадження“ зазначено, що відповідно до цього закону підлягають примусовому виконанню рішення на підставі таких виконавчих документів, як, зокрема, виконавчі написи нотаріусів (пункт 3).

Таким чином, така нотаріальна дія, як вчинення виконавчого напису, є альтернативним позасудовим способом захисту цивільних прав, а виконавчий напис нотаріуса – самостійною підставою для задоволення вимог кредитора шляхом стягнення грошових сум або витребування майна від боржника за цим виконавчим документом, якщо така вимога є безспірною.

Відповідно до частини першої статті 88 Закону нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року.

Із дослідження наведених положень Закону вбачається, що строки для вчинення виконавчого напису нотаріусом є відмінними залежно від кола учасників правовідносин: у відносинах між юридичними особами строк скорочений порівняно зі строком, який застосовується у відносинах між фізичними особами. Таким чином, встановлюючи порядок нормативного регулювання діяльності нотаріату в частині визначення строків, у межах яких нотаріус може вчинити виконавчий напис, законодавець запровадив чітку їх диференціацію залежно від суб'єктного складу учасників правовідносин.

Наведене дає підстави стверджувати, що передбачене оспорюваними положеннями Закону регулювання є реалізацією Верховною Радою України виключних повноважень визначати організацію і діяльність, у тому числі нотаріату, як це встановлено в пункті 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Конституційний Суд України вважає, що положення частини першої статті 88 Закону, відповідно до яких нотаріус вчиняє виконавчі написи за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між юридичними особами – не більше одного року, є чіткими, зрозумілими та однозначними, тобто таке нормативне регулювання виключає можливість довільного його трактування, тому застосування оспорюваних положень Закону особами (органами), діяльність яких ґрунтується на принципі верховенства права, жодним чином не призводить до протиправного позбавлення права власності.

Отже, положення частини першої статті 88 Закону не суперечать приписам статті 6, частини першої статті 8, статті 19, пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 151², 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 36, 65, 67, 74, 84, 88, 89, 92, 94 Закону України „Про Конституційний Суд України“ Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини першої статті 88 Закону України „Про нотаріат“ від 2 вересня 1993 року № 3425–ХІІ.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ